

встановленням режиму робочого часу, призначенням та організацією понаднормових робіт [6].

Крім того, судоустрій та судочинство Англії також ґрунтуються на звичаєвому праві, зокрема – на судових звичаях. Статус та повноваження суддів, кодекс суддівської етики, правила підбору присяжних засідателів та, нарешті, сама судова процедура з її численними процесуальними звичаями немислимі без простого права [5].

**Отже**, бачимо, роль звичаю як форми права у Англії певна і дуже істотна. Виявлено, що звичай у правовій системі сучасної Англії використовується у сфері конституційного права, морського права, трудового права, судочинства та в системі державних нагород, почесних титулів та звань. Є всі підстави припускати, що без звичаїв Англія була б не парламентарною, а абсолютною монархією. Тому ми в жодному разі не погоджуємося з малозначущістю звичаю як форми англійського права – навпаки, його важливість доведена вище. Крім того, вищезазначені правовідносини врегульовані тільки за допомогою звичаю, відповідно, в Англії звичай застосовується при пробілах інших форм права.

**Список використаних джерел і літератури:**

1. Бержель Ж.-Л. Общая теория права / Под общ. ред. В.И.Даниленко / Пер. с фр. М.: «Издательский дом NOTA BENE», 2000.
2. Давид Рене. Основные правовые системы современности / Пер. с фр. В.А.Туманова. М.: Прогресс, 1988.
3. Maine H.S. Early Law and Custom. –1961.
4. Цвік М.В., Ткаченко В.Д., Богагова Л.Л.. Загальна теорія держави і права. Х.: Право, 2002.
5. Апарова Т.В. Суды и судебный процесс Великобритании. М., 1996.
6. Звичаєве право: навч. посіб. / Н. Є. Толкачова ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 2-ге вид.

**Юлія ВАСИЛЬЄВА,**  
здобувачка вищої освіти,  
Житомирський державний університет імені Івана Франка,  
м. Житомир, Україна

## **КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ТРУДОВОГО ПРАВА**

На вершині національної системи джерел права традиційно стоїть конституція, яка закріплює не лише основи конституційного устрою держави, проголошує та гарантує основні права людини та громадянина, компетенцію вищих органів державної влади, а й встановлює конституційні основи

(принципи та найважливіші норми) окремих галузей національної системи права. Не виняток і галузь трудового права. Конституційні норми створюють базис галузі трудового права, формулюють її основні засади, що визначають напрями розвитку та вдосконалення трудового законодавства [5].

До цих пір вважалося, що найпершою конституцією у світі була конституція США, прийнята у 1787 р. Проте вже доведено, що насправді першою у світі конституцією була Конституція України, прийнята 5 квітня 1710 р., яка називалась «Пакти та Конституція прав та вільностей Запорізького Війська». Цей документ налічував 16 пунктів і розпочинався з преамбули: «Україна обох сторін Дніпра має бути на вічні часи вільною від чужого панування». Усі урядові посади ставали виборними, суворо відокремлювались державний скарб та кошти гетьмана. Заборонено робити гноблення посполитим, податки накладалися залежно від майнового стану. Точно так Пилип Орлик, гетьман України, на своєму вступі наголосив на гетьманство. Ця конституція була першою демократичною конституцією не тільки в Європі, а й у світі, тому що була прийнята на 77 років раніше за конституцію Сполучених Штатів [2].

Отже, незалежність України як від Росії, так і Польщі, була основним постулатом Конституції Пилипа Орлика. Влада гетьмана звужувалася та був створений козацький парламент. Предрекалось встановлення національного суверенітету, визначення меж Української держави, недоторканність Запорізької Січі. Законодавчим органом визначалася Рада генеральної старшини, а головою виконавчої - гетьман. У Конституції 1710 року надзвичайно цінним було те, що в ній йшлося про забезпечення прав людини, економічні, політичні та інші важливі державні питання. Але Конституція 1710 року не знайшла свого практичного застосування, оскільки колоніальний гніт Російської імперії на чолі з Петром I зводився, а пізніше спричинив винищення гетьманату як інституції та української державності [3].

За роки радянської влади в Україні дослівно відтворювалися конституції, які ухвалювалися в Радянському Союзі. Так було з конституцією 1936 р., яку називали сталінською, і з конституцією 1977 р., прозваною брежнєвською. Ці Конституції проголошували основні права і свободи в галузі трудових відносин, такі як право на працю, право на відпочинок, право на охорону здоров'я, право на освіту, право брати участь в управлінні державними та громадськими справами, право на об'єднання в громадські організації, декларація про матеріальне забезпечення на старості, у разі хвороби, повної чи часткової втрати працездатності, і навіть втрати годувальника. Обов'язком і справою честі кожного здатного до праці громадянина визнавали сумління

працю в обраній ним галузі суспільно корисної діяльності, дотримання трудової дисципліни, збереження та зміцнення державної власності [4.]

28 червня 1996 р. Верховна Рада прийняла нову Конституцію України, яка стала надзвичайно важливим політико-правовим документом, який зафіксував стан розвитку Української держави та суспільства, її правової системи.

Конституція України – це основний закон держави. Одночасно Конституція України є основним джерелом права, що закріплює найважливіші трудові права людини та громадянина та гарантії їх реалізації. Ці положення відображені у ст.ст. 3, 8, 19, 21, 22, 23, 24, 36, 43, 44, 45, 46, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 68 та деяких інших [1].

Найважливішим розділом нової Конституції України, який визначає її демократичні засади, є розділ II «Права та свободи людини та громадянина». Не випадково конституційному закріпленню прав, свобод та гарантій приділяється така велика увага, адже у ст. 3 передбачається, що утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

У Конституції 1996 року як збережено встановлені колишньою Конституцією права та свободи громадян, а й значно розширено їх перелік, передусім рахунок включення права і свободи, закріплених у міжнародно-правових актах про права людини. Деякі формулювання Загальної декларації прав людини та Міжнародних пактів про громадянські та політичні, економічні, соціальні та культурні права людини буквально відтворені у тексті Основного Закону. Вперше закріплено право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом, право працюючих на страйк для захисту своїх економічних та соціальних інтересів, право на належні, безпечні та здорові умови праці, право на заробітну плату не нижче тієї, що визначено законом, право на соціальний захист у разі безробіття за незалежних від громадянина обставин і низку інших. Посилено конституційні гарантії права і свободи, конкретизовано умови їх здійснення [7,8].

Закріплене у ч. 1 ст. 43 право на працю сформульовано відповідно до ст. 23 Загальної Декларації правами людини. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає, або на яку вільно погоджується. Людина самостійно розпоряджається своїми здібностями до праці та обирає той чи інший вид діяльності, рід занять, а може й не займатися трудовою діяльністю [6].

Особливу увагу приділено забезпеченню економічних та соціальних прав. Посилено гарантії прав у разі безробіття, а також незаконного звільнення. Так, у ч. 2 ст. 43 передбачено обов'язок держави щодо створення умов для повного

здійснення громадянами права на працю, гарантування рівних можливостей у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізації програм професійно-технічного навчання, підготовки та перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

У ч. 3 ст. 43 міститься норма про заборону примусової праці, що відповідає ст. 8 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. У зв'язку з цим змінюється встановлений законодавством про працю порядок переведення на іншу роботу. В даний час переведення на іншу може здійснюватися тільки за згодою працівника.

Вперше у Конституції у ч. 4 ст. 43 закріплено право кожного на належні, безпечні та здорові умови праці, на заробітну плату не нижче за ту, що закріплена законом. Посилено гарантії трудових прав громадян у галузі оплати праці. У ч. 7 ст. 43 закріплено право на своєчасне отримання винагороди за працю, яке захищено законом.

У ст. 44 Конституції вперше закріплено право працюючих на страйк для захисту своїх економічних та соціальних інтересів, що відповідає ст. 8 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права. У частині 2 ст. 44 закріплено, що порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням на необхідність забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав та свобод інших людей.

Стаття 45 Конституції закріплює право кожного працюючого на відпочинок. Це право проголошено ст. 24 Загальної декларації правами людини і впливає із вимог ст. 7 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права.

Відповідно до частини 3 ст. 36 Конституції громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових та соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, які об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами щодо їх професійної діяльності.

В фундамент соціального захисту громадян покладено принцип соціальної справедливості. Зі змісту ст. 46 випливає, що держава забезпечує соціальний захист тим категоріям громадян, які справді цього потребують. Мова йде про право громадян на соціальний захист у старості, у разі повної або часткової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття за незалежними від них обставинами та в інших випадках, передбачених законом.

Вагомою юридичною гарантією права і свободи є судовий захист. Статтею 55 Конституції закріплено, що права та свободи людини та громадянина захищаються судом. Так як вказані права є конституційними,

змінюється механізм захисту, у разі порушення цих прав. Конституція дає можливість вільного звернення до суду з питань стягнення заробітної плати. Ці та інші положення Конституції мають першорядну роль для правового регулювання суспільних відносин у сфері праці [1].

Отже, Конституція України є основним джерелом трудового права, який закріплює найголовніший, як на мене, принцип рівності трудових прав громадян незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання за мовними чи іншими ознаками.

**Список використаних джерел і літератури:**

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>; станом на 1 січня 2020 р.
2. Наровлянський О.Д. Основи правознавства. – К.: Парламентське видавництво, 2001.
3. Сыроватская Л.А. Трудовое право. – М.: Юристъ, 1998
4. Трудове право України / За ред. П.Д.Пилипенка. – Львів: „Вільна Україна”, 1996.
5. Юридична енциклопедія в 6-ти томах. – Т. 2. – К.: Українська енциклопедія, 1998.
6. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 [Електронний ресурс] – Режим доступу [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_015](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015);
7. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 19 жовтня 197 р [Електронний ресурс] – Режим доступу [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_043#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text);
8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 19.10. 1973 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_042#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text)

**Наталія ВОЙТОВИЧ,**

кандидат юридичних наук, доцент,  
Житомирський державний університет імені Івана Франка,  
м. Житомир, Україна

**ПЕРЕВІРКА СЕРТИФІКАТА ПРО ВАКЦИНАЦІЮ ВІД COVID-19  
ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ ЗАХІД**

Перевірка сертифікатів про вакцинацію від COVID-19 у людей викликає багато запитань про законність даного заходу та правомірність дій працівників Національної поліції України з цього приводу. Для з'ясування даного питання звернемося до чинного законодавства.

У відповідності до Закону України «Про Національну поліцію», вона є центральним органом виконавчої влади, діяльність її спрямовується та координується згідно з законом [1], виконання інших або додаткових повноважень може бути покладене також виключно із законом.